

Amor cortès: una poètica del desig

Presentació de la taula rodona del 21 d'abril de 2010 a UB.

José Hernández

Cal reconèixer, aquí, a la Universitat, que la nostra tradició erudita ha comptat molt poc amb l'aportació psicoanalítica com a un instrument més al servei de les interpretacions que s'han fet de les diverses manifestacions culturals. Un anomalia que s'explica per diversos factors: La història del nostre segle XX ha propiciat sovint un aïllament crònic, allunyant-nos dels plantejaments que la psicoanàlisi ha anat fent a llarg de la seva història.

Fa alguns mesos, amb l'intent de reprendre alguns discursos vinculats a establir una presència transdisciplinària de la psicoanàlisi en la vida cultural de la ciutat, va sorgir el desig d'organitzar una trobada que permetés de posar de relleu qüestions vinculades a la història de la literatura, tenint en compte l'experiència i la lectura que també la psicoanàlisi n'ha fet d'ella. Comptàvem amb algunes experiències precedents: els gairebé tres anys de trajectòria de les dues entitats que ens convoquen, Espai Freud i el Seminari Permanent de cinema i literatura, han estat marcats per la voluntat d'establir ponts entre diverses disciplines i la psicoanàlisi. En el cas de la primera, per mitjà d'actes organitzats amb la intenció oberta de donar presència a la reflexió psicoanalítica a través del diàleg i la trobada, mostrant els punts de contacte i desacord: des de la relació amb els mitjans de comunicació, la filosofia o desig de l'espectador, passant per qüestions estrictament clíniques. Sense oblidar, en l'àmbit literari, els diàlegs que durant l'estiu de 2008 van tenir lloc al Jardí de l'Ateneu Barcelonès entre psicoanalistes i escriptors, i que foren coordinats per Salvador Foraster. El seminari, per la seva banda, en col·laboració amb la Universitat di Salerno, va començar proposant una anàlisi de la presència i funció dels somnis a la literatura i el cinema i enguany, en la seva tercera edició, està dedicat a cos.

Gràcies doncs, a la felicitat coincidència en el temps i les intencions de dues experiències singulars, es va anar perfilant l'objecte de reflexió de la trobada que avui ens convoca: plantejar alguns interrogants al voltant d'una tradició poètica, la dels trobadors, que va suposar un canvi fonamental en relació a diversos aspectes que es posen en joc en la creació literària.

Quins són, doncs, els aspectes d'aquesta experiència poètica que ens convoquen avui, i que aporten a la psicoanàlisi motius per a la reflexió, per a l'elaboració d'uns discurs propi en relació a aquesta singular experiència estètica i cultural? Creiem que es tracta de dos elements que posseeixen un caràcter fundacional: el primer d'ells, el més evident, es la consolidació definitiva de la llengua vulgar com a vehicle d'expressió poètica. No podem estendre'ns: seria suficient assenyalar que constitueix un canvi radical en la consolidació de l'expressió subjectiva dels poetes a través de l'assumpció de la llengua materna, la llengua de les dones, com a instrument poètic, en un context social i cultural on el llatí continuava tenint una presència privilegiada (i ho farà encara per molts segles) a

la cultura científica i religiosa, a l'educació i el saber docte, àmbits eminentment masculins.

Aquest primer tret és troba lligat en certa manera amb el segon: el lloc privilegiat que assumeix l'expressió del desig amorós en la poètica dels trobadors. En aquest sentit, el títol que em triat per la trobada d'avui es, crec, un excel·lent punt de partida per al diàleg que pretenem encetar; especialment, la menció a l'amor cortès, element distintiu per mitjà d'una sèrie de constants i que constitueix l'original aportació de l'edat mitjana a la cultura del món occidental. De fet, a través de la subversió que suposava la reivindicació positiva de l'amor hereos (considerat per la tradició mèdica una forma malaltissa de melancolia), posat de manifest en la constant sobredimensió eròtica de l'amada, els trobadors funden una poètica en la qual el desig esdevé eix principal de l'experiència literària, propiciant així una transformació radical a la mentalitat dels europeus i a la literatura que es va inspirar en ells.

És basant-nos en aquest punts de partida que, la psicoanàlisi, territori gens tranquil·litzant que sovint incomoda perquè sosté un discurs de la cultura que pren en consideració la subjectivitat inconscient, entra en joc, i ho fa com a instrument d'interpretació i, alhora, base teòrica a partir de la qual plantejar interrogants que aniran sorgint a partir de les intervencions dels nostres convidats.